

*Zrinka Greblo
Ksenija Bosnar*

Originalni znanstveni rad

MJERNA SVOJSTVA SKALE NESPORTSKOG PONAŠANJA NA UZORKU POLAZNIKA TRENERSKIH STUDIJA

1. UVOD

Prvo osnovno načelo olimpizma, kako je navedeno u Olimpijskoj povelji Međunarodnog olimpijskog odbora, je razvijanje poštovanja za univerzalna bazična etička načela kroz sport. Sportsko se ponašanje često navodi kao sinonim za fair play igru, kolegijalnost, poštivanje protivnika i pravila. No, u posljednje vrijeme sve smo češće svjedoci nesportskog ponašanja u sportu. Iako se sport u pravilu doživljava kao sigurna okolina za razvoj djece i adolescenata, rezultati istraživanja ukazuju na neprihvatljivu zastupljenost nepoželjnog nasilnog ponašanja, pri čemu posebno zabrinjava učestalost verbalnog i fizičkog nasilja među sportašima (Greblo, Bosnar, Sporiš i Prot, 2007.). Unatoč pretpostavkama da se agresivno ponašanje javlja kao odgovor na specifičnosti sportske situacije, rezultati istraživanja pokazuju da se radi o naučenim ponašanjima koje usvajamo kroz interakciju sa značajnim drugima (Bandura, 1986.). Pojedinčeva sklonost nasilnom ponašanju, varanju ili kršenju pravila u velikoj mjeri ovisi o normama sredine u kojima se aktivnost odvija (Gee i Leith, 2006.). Odobravanje, ignoriranje ili sankcioniranje nekog ponašanja značajno određuje vjerojatnost njegovog ponovnog javljanja. Formiranje skupnih normi u terminima "cilj opravdava sredstvo" može kod članova tima povećati percipiranu legitimnost agresivnog i nasilnog ponašanja te sklonost varanju. Pobjeda povrh fair playa dovodi do relativiziranja ponašanja, što u ekstremnom slučaju može rezultirati time da se namjerna fizička ozljeda protivnika smatra opravdanom ukoliko se agresivni napad dogodi za vrijeme odlučujuće utakmice pri čemu izbacivanje protivnika iz igre osigurava pobjedu. Kako treneri imaju ključnu ulogu u definiranju i oblikovanju skupnih normi i pravila ponašanja unutar tima, smatrali smo interesantnim provjeriti mjerne karakteristike Skale nesportskog ponašanja (Greblo, Gruić, Ohnjec i Segedi, 2007.) na uzorku polaznika trenerskih studija.

2. METODE

Uzorak ovog istraživanja čini 327 studenata Društvenog veleučilišta u Zagrebu – Odjela za izobrazbu trenera u dobi 18 – 56 godina, s prosječnom dobi od 27 godina. U uzorku je 261 muški ispitanik (80.1%) i 65 žena (19.9%), a za jednog ispitanika spol je nepoznat. U Tablici 1. nalaze se frekvencije i postoci ispitanika s različitim

funkcijama u sportu. Samo 15.6% ispitanika trenutno nije aktivno u sportu i to su dominantno sportaši koji su nedavno prekinuli natjecateljsku karijeru i još se nisu aktivirali u nekoj drugoj funkciji. Ispitanici iz ovog uzorka bave se sa više od 35 različitih sportova, a među njima je i 15 fitness i 32 trenera rekreacije. Iz daljnje analize izbačena su 2 ispitanika s nepotpunim rezultatima.

Tablica 1. *Frekvencije i postoci ispitanika s različitim funkcijama u sportu*

Ukupni uzorak n=327	DA	NE
aktivni natjecatelj	150 45.87%	177 54.13%
trener	135 41.28	192 58.72%
amaterski djelatnik (funkcionar)	113 34.56	214 65.44%
profesionalni djelatnik	35 10.7%	292 89.3%
sudac	32 9.79%	295 90.21%
trenutno nisam aktivan u sportu	51 15.6%	276 84.4%

Ispitanici su odgovorili na tvrdnje Skale nesportskog ponašanja tako da su na ljestvici od jedan do pet procijenili u kojoj je mjeri ponašanje opisano u tvrdnji prihvatljivo ili neprihvatljivo. Ocjenom jedan trebalo je označiti potpuno neprihvatljivo ponašanje, a ocjenom pet potpuno prihvatljivo ponašanje. Mjerenja su učinjena na nastavi u standardnim uvjetima. Rezultati su obrađeni programima iz programskog paketa STATISTICA 7.1.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

U Tablici 2. nalaze se svojstvene vrijednosti matrice korelacija čestica Skale nesportskog ponašanja Greblo i suradnika (2007.) koje su veće od jedan. Prva vrijednost je tri i pol puta veća od druge i dokazuje postojanje jednog glavnog predmeta mjerenja. Prvim glavnim predmetom mjerenja objašnjen je zadovoljavajući postotak varijance (27.4%). Korelacije među česticama su u rasponu od niskih do srednjih (tek je jedna dosegla 0.6) i prosječna korelacija iznosi $r = 0.237$. Pouzdanost ukupnog rezultata skale definiranog jednostavnom sumacijom pod modelom interne konzistencije je visoka i Cronbachov koeficijent je veličine $\alpha = 0.90$.

Tablica 2. Svojsvene vrijednosti veće od jedne matrice korelacija čestica Skale nesportskog ponašanja Greblo, Gruića, Ohnjec i Segedija (2007.)

Redni broj	Svojsvena vrijednost	Postotak varijance	Kumulativni postotak
1	8.207717	27.359	27.359
2	2.246008	7.487	34.846
3	1.562918	5.210	40.056
4	1.375145	4.584	44.640
5	1.255911	4.186	48.826
6	1.104791	3.683	52.509
7	1.088586	3.629	56.137
8	1.027709	3.426	59.563

U Tablici 3. nalaze se rezultati analize čestica Skale nesportskog ponašanja. Aritmetičke sredine čestica su, s izuzetkom prve, redom niže od tri, dakle, dominira neprihvaćanje opisanog ponašanja. Standardne devijacije variraju od 0.57 do 1.22, i, u pravilu, niže su za malignije ponašanje.

Vrijednosti na prvoj glavnoj komponenti, korelacije čestica sa sumiranim ukupnim rezultatom i pouzdanost sumiranog rezultata iz kojeg je izostavljena čestica (Tablica 3.) pokazuju da su sve čestice, s izuzetkom prve i devete, dobri procjenitelji tolerancije nesportskog ponašanja. Prva čestica odnosi se na ozljeđivanje iz nehata i ima ulogu uvoda u procjenu prihvatljivosti daleko težih prekršaja opisanih u preostalim 29 čestica.

Tablica 3. Aritmetičke sredine (AS), standardne devijacije (SD), vrijednost na prvoj glavnoj komponenti (K_i), korelacija čestice sa sumiranim ukupnim rezultatom (R) i pouzdanost sumiranog rezultata iz kojeg je izostavljena čestica (α_m), za čestice Skale nesportskog ponašanja.

	TVRDNJA	AS	SD	K_i	R	α_m
1.	Slučajno ozljeđivanje protivničkog igrača u žaru igre.	4.16	0.94	0.10	0.11	0.90
2.	Vrijeđanje suparničkog igrača za vrijeme izvođenja slobodnog udarca.	1.83	0.98	0.53	0.51	0.89
3.	Vraćanje udarca nakon pretrpljenog faula prema načelu – "pamti pa vrati".	2.07	1.13	0.48	0.45	0.89
4.	Otkrivanje taktike vlastite momčadi protivniku zbog osobnih interesa (zarada).	1.23	0.74	0.32	0.26	0.90
5.	Vikanje na suigrača kad pogriješi.	2.39	1.05	0.38	0.35	0.90

6.	Trenerovo verbalno ponižavanje igrača za vrijeme utakmice.	1.58	0.96	0.50	0.47	0.89
7.	Lažno optuživanje protivnika za prekršaj.	2.02	1.02	0.40	0.40	0.89
8.	Fučkanje i dobacivanje komentara prigodom sviranja himne protivničke momčadi.	1.15	0.58	0.43	0.36	0.89
9.	Uzimanje dopinga.	1.23	0.68	0.22	0.19	0.90
10.	Guranje protivničkog igrača u skoku.	2.72	1.22	0.46	0.45	0.89
11.	Laganje je li loptica udarila u aut.	2.09	1.12	0.63	0.62	0.89
12.	Povlačenje protivnika za dres.	2.84	1.13	0.51	0.51	0.89
13.	Vrijeđanje protivnika na bazi vjerske ili nacionalne pripadnosti.	1.24	0.67	0.63	0.55	0.89
14.	Postizanje pobjede uz kršenje osnovnih pravila igre.	1.70	1.03	0.64	0.60	0.89
15.	Razbijanje reklamnog panoa sponzora zbog nezadovoljstva vlastitom igrom.	1.57	0.92	0.60	0.54	0.89
16.	Potplaćivanjem protivničkih igrača osigurati pobjedu u važnoj utakmici.	1.19	0.59	0.44	0.38	0.89
17.	Psovanje sudca.	1.97	1.11	0.55	0.53	0.89
18.	Prijevreteni start.	1.87	1.04	0.44	0.39	0.89
19.	Trenerovo šamaranje kao opomena za nedovoljnu koncentraciju igrača.	1.25	0.69	0.49	0.41	0.89
20.	Provociranje igrača na protivničkoj klupi uvredljivim komentarima.	1.71	0.95	0.62	0.56	0.89
21.	Udaranje protivničkog igrača kao odgovor na njegovu psovku ili vrijeđanje.	1.81	1.04	0.56	0.49	0.89
22.	Vrijeđanje trenera suparničke momčadi.	1.44	0.73	0.66	0.59	0.89
23.	Nepriznavanje krivice nakon počinjenog prekršaja.	2.11	1.00	0.47	0.45	0.89
24.	Fizički obračun u svlačionici nakon što je zbog suigračeve pogreške došlo do poraza.	1.27	0.70	0.60	0.53	0.89
25.	Glasno omalovažavanje stručnosti vlastitog trenera za vrijeme loše utakmice.	1.39	0.73	0.61	0.51	0.89
26.	Lažiranje rezultata u korist svoje momčadi.	1.20	0.57	0.58	0.50	0.89
27.	Podmićivanje sudca.	1.18	0.58	0.61	0.53	0.89
28.	Namjerno ozljeđivanje najboljeg protivničkog igrača koje donosi lakšu pobjedu.	1.38	0.83	0.59	0.52	0.89
29.	Širenje neistinitih tračeva o suigraču kao kazna za propuštenu priliku na utakmici.	1.27	0.57	0.47	0.39	0.89
30.	Fizički napad trenera na protivničkog igrača.	1.21	0.67	0.64	0.55	0.89

Deveta čestica odnosi se na prihvatljivost uzimanja dopinga. U sportu je to jedan od najtežih prekršaja i rigorozno se kažnjava. Ispitani uzorak također prepoznaje neprihvatljivost ovog ponašanja i aritmetička sredina na čestici je niska (najniža tolerancija je na zviždanje na sviranje tuđe himne). Skala sadrži i druga teška kršenja normi kao što su namjerno ozljeđivanje protivničkog igrača i podmićivanje sudaca. Ta se ponašanja također ocjenjuju kao neprihvatljiva, no čestice visoko doprinose prvom predmetu mjerenja. Nešto slabija mjerna svojstva devete čestice o uzimanju dopinga vjerojatno su rezultat doživljavanja ovog ponašanja kao kvalitativno drugačijeg od preostalih opisanih skalom.

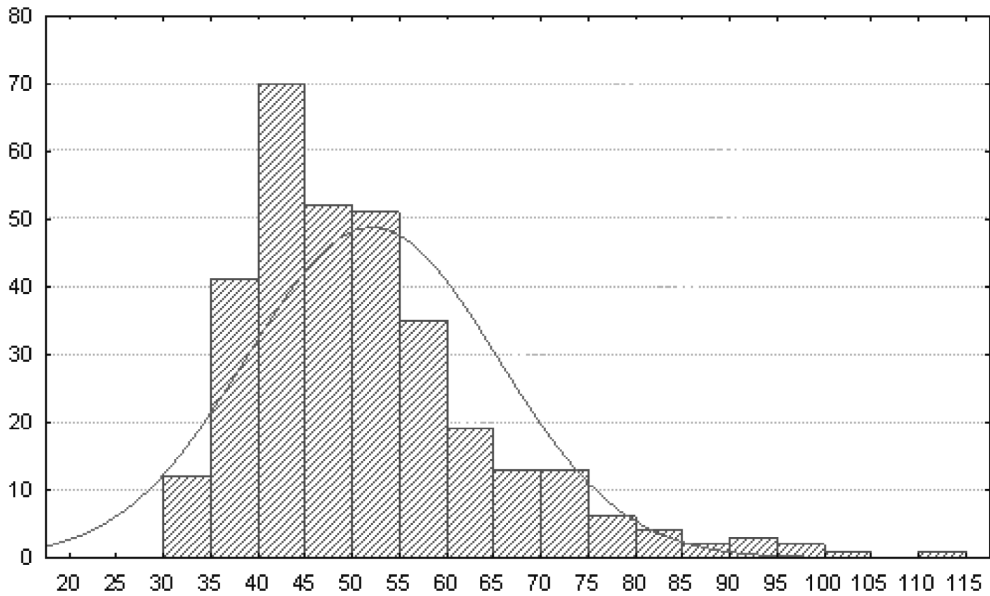
U Tablici 3. nalaze se osnovni deskriptivni parametri ukupnog rezultata određenog kao jednostavna suma rezultata u česticama. Kolmogorov – Smirnovljev test pokazuje da je distribucija ukupnog rezultata različita od normalne. Aritmetička sredina je pozicionirana desno od modalne vrijednosti (Slika 1.) i distribucija je pozitivno asimetrična. Predmet mjerenja skalom je tolerancija težih kršenja socijalnih normi i oblik distribucije odgovara opisu oline. Očekivano, skala bolje diferencira ispitanike u zoni većih vrijednosti.

Tablica 4. *Deskripcija ukupnog rezultata Skale nesportskog ponašanja definiranog jednostavnom sumacijom na uzorku studenata trenerskih studija (n = 325)*

Aritmetička sredina	52.086
Varijanca	176.906
Standardna devijacija	13.301
Minimalni rezultat	31
Maksimalni rezultat	114
Kolmogorov – Smirnovljev test	.11048 p<0.01

4. ZAKLJUČAK

Skala nesportskog ponašanja Greblo, Gruića, Ohnjec i Segedija (2007.) pokazala je visoku pouzdanost i dobru internu valjanost. Skala se pokazala pogodnim mjernim instrumentom za procjenu tolerancije nesportskog ponašanja odraslih osoba s iskustvom u sportu. Taj instrument može pomoći u fundamentalnim istraživanjima čiji je cilj eksplanacija neželjenog ponašanja u specifičnim uvjetima, a također i u primijenjenim istraživanjima sa svrhom prevencije socijalno neprihvatljivog ponašanja u sportu.

Slika 1. Distribucija ukupnog rezultata Skale nesportskog ponašanja Greblo, Gruiča, Ohnjec i Segediya (2007.). Na apscisi je ukupni broj bodova, na ordinati su frekvencije ispitanika. Linijom je prikazana hipotetska normalna distribucija.

5. LITERATURA

1. Bandura, A. (1986.) Social foundation of thought and action: A social cognitive theory. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
2. Gee, C.G. and Leith, L. M. (2006). Aggressive behavior in professional ice hockey: A cross-cultural comparison of North American and European born NHL players. Psychology of Sport and Exercise, Article in Press.
3. Greblo, Z., Bosnar, K., Sporiš, G. i Prot, F. (2006.) Izloženost nasilju u sportskim situacijama. Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja, Osijek: Filozofski fakultet.
4. Greblo, Z., Gruič, I., Ohnjec, K. i Segedi, I. (2007.) Konstrukcija i validacija Skale nesportskog ponašanja. Neobjavljeni rukopis.
5. International Olympic Committee (2007). Olympic Charter. Lausanne: IOC.